

LŪPŲ DAŽAI: nuo aušros iki paskutinio potėpio

Mesopotamija

Spalvinga lūpų dažų istorija prasideda jei ne nuo pačios žmonijos aušros, tai bent jau viename seniausių pasaulio civilizacijos židinių – Mesopotamijoje. Kad ir kaip ten būtų, šumerų miesto-valstybės Ūro karališkojo kapinyno kasinėjimai parodė, kad maždaug 3 tūkst. pr. m. e. viduryje šiame mieste viešpatavusi kunigė Puabė, dar žinoma kaip Šubad, naudojo lūpų dažus, pagamintus iš baltojo švino ir skaisčiai raudonų smulkiai sugrūstų akmenėlių. Jie buvo nuodingi, tačiau senovės Mesopotamijos moterų, kurios, kaip spėja archeologai, ir išrado lūpų dažus, mirties grėsmė nesustabdė. 2 tūkst. pr. m. e. asirų tekstai taip pat liudija, kad ir vyrai, ir moterys dažėsi lūpas raudonai. Ar jie buvo pirmieji, kuriems tai tapo papratimu, dabar pasakyti sunku, tačiau akivaizdu, kad nuo tų laikų lūpų dažai taip niekada ir nebeišėjo iš mados.

Egiptas

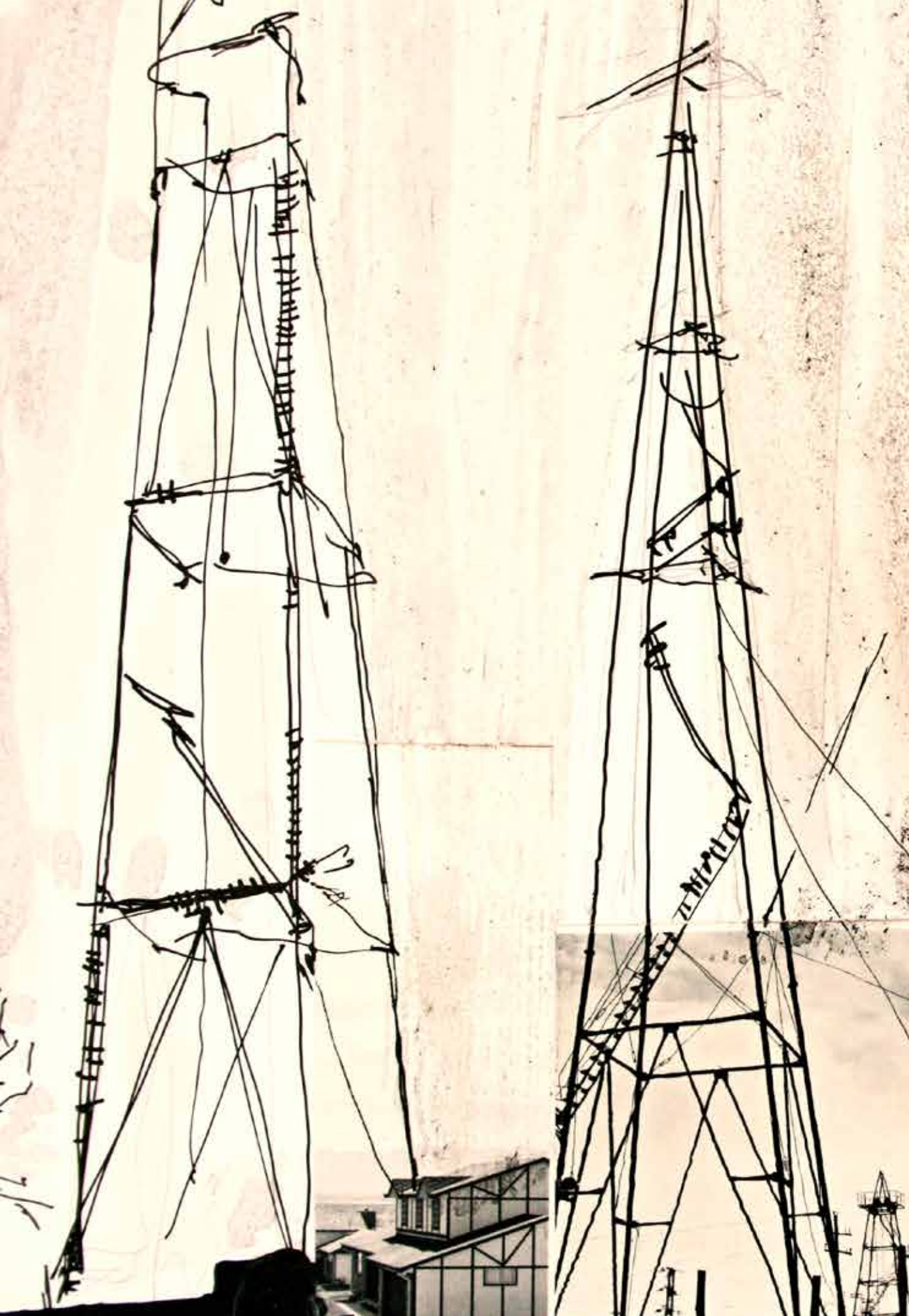
Po Mesopotamijos žinios apie lūpų dažus mus pasiekia ir iš Egipto, čia lūpų dažymusi taip pat buvo pažymimas socialinis statusas, o ne lytinė skirtis. Egiptiečiai, ir moterys, ir vyrai, gausiai dekoravo akis, o lūpas stengėsi dažyti ryškiai. Tam buvo naudojama sodriai oranžinė ochra, kurią paprastai maišydavo su dervomis ir sakais, kad dažai ilgiau laikytųsi. Populiariausios lūpų dažų spalvos buvo oranžinė, violetinė ir mėlynai juoda. Skaisčiai raudona taip pat minima tarp madingų spalvų, tačiau lūpų dažai su karminu buvo pradėti gaminti gan vėlai, I a. pr. m. e., kai Egiptą valdė paskutinė faraonė Kleopatra.

*Tekstas: Laimė Kiškūnė
Nuotraukos: Barbora Adamonytė*

Graikija

Egipte prasidėjus nuosmukiui, kitoje Viduržemio jūros pusėje ėmė kilti graikų kultūra. Senovės graikų požiūris į lūpų dažus buvo gana permainingas. Graikijoje lūpų dažai pirmą kartą tapo nebe šiaip socialinės hierarchijos, bet moters padėties visuomenėje žymeniu ir buvo apibrėžti teisiškai.

Lūpų dažymas tapo privalomu heterų, išsilavinusių meilužių, amato ženklu. Remiantis graikų teise, heterą, pasirodžiusią viešumoje nedažytais lūpomis ir be makiažo, buvo galima nubausti kaip moterį, kuri neteisėtai apsimeta kilminga ištekėjusia ponija.

Tačiau tarp 700–300 m. pr. m. e. lūpų dažai prasismelkė ir į nuosaikiją klasikinę graikų kultūrą. Istorikas Plutarchas, jei galima juo pasitikėti, pažymi, kad lūpų dažai ir kosmetika buvo uždrausti tik Spartoje, kurioje buvo vienpusiškai orientuojamasi į karybos dalykus. Naujesiems ir socialiai išskirtiniams lūpų dažams gaminti buvo naudojamos įvairios medžiagos, dažniausiai augalinės kilmės: jūržolės, gėlių žiedų milteliai, šilkmedžio uogos, dažinės alkanos šaknys ir gerokai pavojingesnė medžiaga – cinoberis (kiniškasis raudonis, vermilionas) – ryškiai raudonas pigmentas, kurio pagrindą sudaro nuodingas gyvsidabrio sulfidas.

Romos imperija

Kritus Graikijai, lūpdažiai išpopuliarėjo kylančioje Romoje. Lūpų dažai romėnams vėl tapo socialinio statuso žymeniu ir nebebuvo siejami su lytimi. Jais dažėsi ir vyrai, tuo pabrėždami visuomeninę padėtį ir einamas pareigas. Romėnai gaminosi lūpų dažus iš rudadumblių guveinių, turinčių gyvsidabrio. Tie vargšai, kurie išgalėjo lūpas dažyti tik vyno nuosėdomis, pasirodė, buvo laimingesni, nes nenusinuodavo.

Po Romos

Žlugus Romos imperijai, o su ja ir daugeliui prekybos kelių, Vakarų Europa kone pusę tūkstantmečio paniro į miglotus laikus. Apie tų laikų kasdienę buitį galima daugiausia sužinoti iš religinių autorių nusiskundimų ir pagraudėnimų. Iš šių nuotrupų akivaizdu, kad moterys nesiliovė dažiusios lūpų. Kitaip jų nebūtų reikėję kaltinti parsidavinėjant šėtonui ir stengiantis pagerinti tobulą Dievo darbą.

Anapus Viduržemio jūros Iberijos pusiasalyje padėtis buvo kitokia. Kordobos kalifatui išgyvenant aukso amžių garsus kosmetologas, chirurgas ir parfumeris Abulkasis apie 1000 m. e. m. išrado kietuosius lūpų dažus – pagamino kvapnias kietas lazdeles specialiose tūbelėse.

Krikščioniškoje Europoje viešpatavęs nepalankus požiūris į lūpdažius ir net jų siejimas su šėtonu neatlaikė kelis šimtmečius iš Andalūzijos per Provansą besismelkusios kurtuazinės kultūros įtakos. Paryžiuje net vienuolės pusiau slapta dažėsi lūpas.

Anglija

Anglijos karaliaus Eduardo VI (1547–1553) dvare visi, ir vyrai, ir moterys, naudojo lūpdažius. Karalius turėjo keletą oficialių lūpdažių, kurie pagal spalvas vadinosi „Šviežia mėsa“, „Arklis mėsa“, „Žiurkė“, „Vėmalai“, „Kraujas“, „Liūdnas“, „Permirkęs vyne“. Monarchė Mergelė, Eduardo VI netikra sesuo Elzbieta I (1558–1603), visą gyvenimą balinosi veidą, o lūpas dažė skaičiais raudonai – karmino, gumiarabiko, kiaušinio baltymo ir figų pieno mišiniu.

Renesansas

Vis dėlto didžioji lūpdažių ir kosmetikos karštinė turbūt labiausiai užvirė dėl Renesanse iš naujo atrasto „gyvenimo, grožio, formos ir spalvos teikiamo džiaugsmo“. Lūpų dažams populiarumo pridėjo ir tikėjimas, kad jie turi maginių galių, netgi pajėgūs atitolinti mirtį. Tai gana ironiška, nes pagrindinė lūpų dažų sudedamoji dalis buvo ceruse (lot. cerussa, baltalai), švino karbonatas. Šie švino turintys pigmentai žalojo odą, skatino plikimą, o nuo ilgo jų naudojimo žmonės net mirdavo.

Laisvasis Paryžius

Puritoniški moralistai neketino nutraukti kovos su raudonai dažytomis lūpomis. Bene didžiausia šio žūtūtinio mūšio pergalė tapo 1770 m. Anglijos parlamento priimtas įstatymas, skelbiantis, kad tų moterų, kurios suviliojo vyrus naudodamos lūpų dažus ir skaistalus, vedybos bus anuliuotos, o pačioms moterims teks atsakyti už šį raganavimą.

XIX a. Anglijoje pastangos uždrausti lūpų dažus virto kraštutiniu kosmetikos smerkimu. Galutinį žodį tarė karalienė Viktorija viešai paskelbusi makiažą „nemandagiu“. Ypač „nepadoru“ buvo dažyti lūpas, tad moterims teko kurti ištiesias strategijas siekiant apeiti draudimus. Jos pradėjo naudoti „nekosmetinius“ metodus, tokius kaip rožinio krepinio popieriaus bučiavimas, lūpų kramtymas ir lūpų gimnastika, kuri suteikdavo tuo metu idealizuotą patinusių lūpų formą. Moterys slapta dalijosi receptais ir kūrė pagrindines lūpų dažų bendrijas. Labiausiai privilegijuotos išstrūkdavo į laisvesnį Paryžių, kur buvo galima įsigyti Guerlainų lūpų pomadų. Būtent čia, Prancūzijos sostinėje, Guerlainai sukūrė pirmąją komercinę lūpų dažų lazdelę. Šis lūpų pieštukas buvo vyniojamas į šilkinį popierių, maloniai kvepėjo, o jo sudėtyje buvo Meksikos karmino, vaško, muskuso ir ricinų aliejaus.

Pasipriešinimo simbolis

1880 m. legendinė Sarah Bernhardt pasirodė viešumoje pasidažiusi lūpas – tai sukėlė šimtmečio skandalą, tačiau aistroms atslūgus baigėsi lūpų dažų persekiojimo laikai.

XX a. pradžioje lūpų dažai tapo simboliu, liudijančiu moterų laisvėjimą, jų ekonominės nepriklausomybės didėjimą. Sufražisčių judėjimo lyderės Elizabeth Stanton ir Charlotte Perkins Gilman 1912 m. Niujorko sufražisčių demonstracijoje paskelbė lūpų dažus moterų emancipacijos emblema. Ilgus amžius trukęs socialinių, religinių ir juridinių vyriškų institucijų draudimas moterims dažytis lūpas sukūrė puikų pasipriešinimo simbolį.

Naujovės

Pirmojo pasaulinio karo metais amerikiečiai pratęsė prancūzų naujoves lūpdažių srityje. 1915 m. Konektikuto inžinierius Maurice'as Levy suvokęs, kad lūpų dažai gali tapti masiniu produktu, pasiūlė juos pakuoti į patogius metalinius dėklus. Levy dėklai buvo dviejų colių ilgio (apie 5 cm) ir žvilgėjo nikeliu, tačiau vertingiausias išradimas buvo jų mechanizmas – slystanti svirtelė, kuri išstumdavo lūpdažį iš tūbelės.

1923 m. Jamesas Bruce'as Masonas jaunesnysis užpatentavo pirmąjį išsukamąjį lūpdažį su tūbele ir dekoruotu sraigtinu dangteliu, kurį reikėdavo pasukti norint pasidažyti lūpas. Maždaug tuo metu Maxas Factoras sukūrė lūpų blizgį (lip gloss).

Spalvos

4 dešimtmetyje lūpų dažai buvo laikomi brandaus seksualumo simboliu, o paauglėms jie įkūnijo moteriškumą, tačiau respektabilioje visuomenėje vis dar buvo siejami su prostitucija. 1937 m. apklausa liudija, kad daugiau nei 50 proc. paauglių kovojo su tėvais dėl lūpdažių.

5 dešimtmečio pabaigoje Hazel Bishop, chemikė iš Niujorko, po ilgų bandymų sukūrė pirmąjį nenusivalantį (no-smear) lūpdažį.

Nuolat keitėsi ne tik lūpdažių formos, bet ir spalvos. 7 dešimtmetyje į madą atėjo blyškūs spindintys lūpdažiai. „Max Factor“ sukūrė populiarius braškių putėsių (Strawberry Meringue) spalvos lūpų dažus. Buvo pradėti gaminti violetiniai, blyškiai rožiniai, balti, persikų spalvos lūpų dažai. Kadangi tėvai vis dar draudė paauglėms ryškiai dažytis lūpas, jos mielai dažėsi violetine, rožine ar persikų spalva.

Siekiamybė – natūralumas

Permaininga lūpų dažų istorija dar nesibaigė. Antroji feminizmo banga 8 dešimtmetyje nušlavė lūpų dažus ir kosmetiką. Feministės kvestionavo socialinę sąrangą ir ypač smerkė grožio industriją, kuri, anot jų, degradavo moterį iki paklusnios vartotojos. Maždaug po dešimties metų kovos su feministėmis kosmetikos industrijos vadybininkai sukūrė „natūraliai atrodantį“ makiažą ir jį pateikė kaip „laisvos moters triumfą“.

XX a. 10 dešimtmetyje į madą atėjo juodi lūpdažiai, kurie išpopuliarėjo pankų ir gotų subkultūroje.

XXI a. pradžios tendencija yra Naujojo amžiaus (New Age) judėjimo padiktuota „natūralių“ produktų ir ekologijos idėja. Lūpų dažų gamintojai itin lanksčiai atsiliepė į šį eklektišką judėjimą – natūralios medžiagos naudojamos pramaišiu su lūpų dažų cheminiais ingredientais, kuriami cheminiai

pigmentai, atrodantys kaip natūralūs, gaminamos „natūraliai“ kvėpiančios ir „natūraliai“ pavadintos medžiagos, pakuojama į „ekologiškas“ pakuotes, peršama reklama, susijusi su gamta ar propaguojanti gydomąjį poveikį.

Šiuolaikinių lūpų dažų pagrindą sudaro vaškas, aliejus, antioksidantai ir minkštikliai. Vaškas lūpų dažams suteikia kietą formą. Tačiau vietoje bičių ar augalinio vaško dažniau naudojami petroliatai (naftos perdirbimo produktai), mineralinis aliejus, rečiau kakavos sviestas, lanolinas. Daugiau nei 50 proc. lūpų dažų, pagamintų Amerikoje, turi kiaulių taukų ir ricinos aliejaus, nes šios medžiagos suteikia blizgesio. Esminė lūpų dažų sudedamoji dalis yra įvairūs pigmentai ir sintetiniai lakai.

Rankų darbo natūralūs lūpų dažai vis dar yra didžiulė retenybė. ♦

„Kvapų namų“ lūpų dažai – pirmieji lietuviški natūralūs lūpų dažai.

Šiais dažais padažytos lūpos atrodo natūraliai ryškios ir gyvos – dažai gražiai dera prie kiekvienų lūpų spalvos (spalva nuotraukose ir ant lūpų gali skirtis, todėl geriausia lūpų dažus išbandyti).

Tai natūralūs, rankų darbo dažai, todėl negali būti lyginami su fabrikiniais.

Lūpų dažų formulėje naudojami vaistingųjų žolių ekstraktai, todėl šie dažai ne tik papuošia, bet maloniai gaivina, minkština, saugo ir puoselėja lūpas, – jais dažytis neįtikėtina malonu.

„Kvapų namų“ lūpų dažuose išskyrus bičių vašką nėra jokių gyvūninės kilmės produktų (karmino) ir spiritinių ekstraktų.

Stengėmės sukurti lūpų dažus, susijusius su „Kvapų namų“ nereklaminės kokybės, tikrumo ir natūralumo siekiais. Mielai šiuos lūpų dažus naudojame ir pačios.

Lietuviškų natūralių lūpų dažų galite įsigyti salonuose "Kvapų namai" Vilniuje:

**Šaltinių g. 22 ir Šeimyniškių g. 3A
bei Kaune, Laisvės al. 97B.**

www.aromata.lt